Olli Mäenpää
12.2.2026

Perustuslakivaliokunnalle

Hallituksen esitys laeiksi terveydenhuoltolain sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta (HE 159/2025 vp)

Asiakastietojen käyttöoikeuden laajentaminen

Ehdotetun sääntelyn valtiosääntöoikeudelliselta kannalta keskeisenä sisältönä on sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietoja koskevan käyttöoikeuden laajentaminen. Asiakastietolain 9 §:ään lisättäväksi ehdotetun uuden 2 momentin mukaan säännöksessä määritellyillä ammattihenkilöillä olisi oikeus käsitellä terveydenhuollon järjestäjän omassa rekisterissä olevia potilastietoja voimassa olevan sääntelyn lisäksi terveystarkastuksen ja seulonnan kohderyhmän määrittämistä varten. Potilastietoja voitaisiin käsitellä myös hoidon seurantaa sekä terveysongelmien varhaista tunnistamista varten. Yleisenä edellytyksenä olisi lisäksi, että potilastietojen käsittely olisi välttämätöntä kyseisten tehtävien hoitamiseksi.

Ehdotetun sääntelyn arvioinnissa on keskeistä perustuslain 10 §:ssä säädetty yksityiselämän suoja ja siihen sisältyvä henkilötietojen suoja. Sääntelyllä on merkitystä myös yksilön itsemääräämisoikeuden kannalta. Lisäksi sääntely liittyy perustuslain 19 §:n 3 momentissa julkiselle vallalle säädettyyn velvollisuuteen turvata, sen mukaan kuin lailla säädetään, jokaiselle riittävät terveyspalvelut, ja julkisen vallan velvollisuuteen edistää väestön terveyttä.

Yksityiselämän ja henkilötietojen suoja

Ehdotetun sääntelyn kohteena on terveyttä koskevien tietojen käsittely. Tällaiset tiedot muodostavat yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan mukaan erityisen henkilötietoryhmän ja valtiosääntöoikeudellisesti kysymys on arkaluonteisiksi arvioitavista henkilötiedoista (PeVL 3/2024 vp, PeVL 15/2018 vp). Perustuslakivaliokunta on yleisesti kiinnittänyt huomiota myös siihen, että arkaluonteisia tietoja sisältäviin laajoihin tietokantoihin liittyy tietoturvaan ja tietojen väärinkäyttöön kytkeytyviä vakavia riskejä, jotka voivat viime kädessä muodostaa uhan henkilön identiteetille. Arkaluonteisten tietojen käsittely on sen vuoksi rajattava täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään, ja sääntelyn on oltava tietosuoja-asetuksen sallimissa puitteissa yksityiskohtaista ja kattavaa (PeVL 4/2021 vp, kappaleet 4, 9, 15-45 ja niissä viitatut). Tällaisten tietojen käsittely on rajattava täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään (PeVL 101/2022 vp, PeVL 3/2017 vp, s. 5).

Ehdotettu sääntely 2. lakiehdotuksessa määrittelisi riittävän täsmällisesti ammattihenkilöt, joilla olisi oikeus käsitellä potilastietoja. Lisäksi 1. lakiehdotukseen sisältyvässä sääntelyssä ehdotetaan täsmennettäväksi tehtävät, joiden toteuttamiseksi potilastietoja voidaan käsitellä. Potilastietojen käsittelyn tulisi olla välttämätöntä näiden tehtävien hoitamiseksi. Nämä kriteerit mahdollistavat ja edellyttävät tietoteknisten menettelyjen määrittämistä ja soveltamista niin, että käyttöoikeuksien määrittely ja niiden käytön tehokas seuranta toteutetaan asianmukaisesti. Sääntelyn voidaan katsoa sopeutuvan yksityiselämän ja henkilötietojen suojan puitteisiin.

Oikeus riittäviin terveyspalveluihin

Perustuslain 19 §:n 3 momentissa määriteltyjen perusoikeuksien kannalta ovat tässä sääntely-yhteydessä keskeisiä terveyspalveluiden riittävään saatavuuteen ja väestön terveyden edistämiseen perustuvat lähtökohdat. Esityksen perustelujen mukaan esitys on osa kokonaisuutta, jolla terveydenhuollon palvelujen painopistettä siirretään korjaavista palveluista ennakoivampiin palveluihin, varhaisempaan tukeen ja hyvinvoinnin edistämiseen (s. 55). Ehdotettavalla sääntelyllä pyritään mahdollistamaan terveydenhuollon palvelujen kehittäminen suuntaan, jossa painopiste siirtyy korjaavista palveluista ennakoiviin ja ennaltaehkäisevämpiin palveluihin ja toimiin (s. 54).

Painopisteen siirtäminen ennakoivaan ja ennaltaehkäisevään terveydenhuoltoon voi edistää riittävien terveyspalvelujen riittävyyttä ja laatua. Tältä kannalta voidaan pitää perustuslain 19 §:n 3 momentissa julkiselle vallalle säädetyn turvaamis- ja edistämisvelvollisuuden mukaisena ehdotettuja velvoitteita, jotka määrittelevän perustan terveystarkastuksen ja seulonnan kohderyhmän määrittämiselle sekä hoidon seurannalle ja terveysongelmien varhaiselle tunnistamiselle. Julkisen vallan turvaamis- ja edistämisvelvollisuus muodostaa osaltaan myös hyväksyttävän perusteen näiden velvollisuuksien toteuttamiseksi välttämättömälle potilastietojen käyttöoikeuden laajentamiselle.